ISSN 1512-4649(Print)
ISSN 2667-9752(Online)

CULTURAL HERITAGE - OUR TREASURE AND PRIDE

Copyright © 2023 The Author/s
Peer review method: Double-Blind
Accepted: May 22, 2023
Published: June 12, 2023
Original scientific article
DOI suffix: 10.36962/NEC18022023-30

Lali Okrotsvaridze
Associate Professor
of Caucasus International University
Doctor of Social Sciences
ORCID. ID: 0009-0007-9719-417X
E-mail: lali.okrotsvaridze@ciu.edu.ge

Jemal Sologhashvili
Professor of Caucasus International
University, Doctor of Physics
and Mathematics Sciences
ORCID-ID: https://orcid.org/0009-0006-3853-3576
E-mail: jemal.sologhashvili@ciu.edu.ge

ABSTRACT

A man is a thinker and a creator: he/she creates ... builds ... destroys ... destructs ... creates again ... rebuilds and this is how the humanity is developing. Yes, life is subject to dialectical development. Sometimes it is necessary to destroy the old in order to build the new one, however this is not always the case. There are such antiques that need to be cared for, caressed and passed from hand to hand to the next generation. As such antiques are primarily the determining factors of the historical existence, the strength, and the immortality of the nation.

There are a lot of unique places on our planet. Their number is inexhaustible and their beauty is completely inestimable, however, the importance of such places is not solely determined by the beauty, they also possess a historical past and are valuable for the country, region and, finally, for the local population. It is the number of such places that strengthens the country, nurtures the largest and vast industry of tourism.

We often talk about the excellence of Georgia, the abundance and uniqueness of cultural monuments of Georgia, however, perhaps we have not analyzed in detail the reason of reason for this, how the country derives from such a distant past without kneeling, while the history tells us about its many-faceted treacherous past. And despite all this, Georgia and the Georgian people have something to be proud of... and this is its rich historical and cultural past.

And the main thing, along with the development of humanity, the historical-cultural heritage is becoming more and more important and noteworthy, at least solely due to the fact that it is considered a non-renewable and valuable resource.

***Key words**: Tangible and intangible cultural heritage, self-determination, self- assertion, unique engineering creation.*

REFERENCES:

1. "Antiquities of Georgia". Volume III, Supplement. Publication of the Historical and Ethnographic Society of Georgia, Tbilisi, 1926. p. 27, (**in Georgian);**

2. "Material culture of the era of Shota Rustaveli", Prof. i. Edited by Java¬khi¬shvili, publishing house "Technology and Labor", Tbilisi 1938. p. 195, p. 208, p. 211, (**in Georgian);**

3. Cultural Heritage Defender's Guide, "Blue Shield" National Committee of Georgia 2017. p. 7, p. 14, (**in Georgian);**

4. J. Sologhashvili, L. Okrotsvaridze. Prospects of tourism development in Mtskheti municipality. ed. "Loy", "New Economist", #2-3, Vol. 2018. p. 23-27, (**in Georgian);**

5. A. Okrotsvaridze, L. Okrotsvaridze, J. Sologhashvili. Perspectives Development of Agritourism on the Example of Skaltba (Mtskheta Municipality). Proceedings of the International Scientific Conference. "Modern Maritime Technologies, Problems of Social-Economic Development and Ways for Solving Them", Georgia, Batumi 2019. P.293-299, (**in Georgian);**

ერის კულტურული მემკვიდრეობა – ჩვენი საგანძური და სიამაყე

ლალი ოქროცვარიძე
კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი,
სოციალურ მეცნიერებათა დოქტორი
ORCID-ID: https://orcid.org/0009-0007-9719-417X
ელ.ფოსტა: lali.okrotsvaridze@ciu.edu.ge

ჯემალ სოლოღაშვილი
კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის პროფესორი, ფიზიკა-მათემატიკის
მეცნიერებათა დოქტორი
ORCID-ID: https://orcid.org/0009-0006-3853-3576
ელ.ფოსტა: jemal.sologhashvili@ciu.edu.ge

"მხოლოდ წარსულის ცოდნით დაუცავს ყოველს ერს თავისი ეროვნება, თავისი არსებობა, თავისი ვინაობა." (ილია ჭავჭავაძე)

აბსტრაქტი

ადამიანი ხომ მოაზროვნე და შემოქმედი არსებაა: იგი ქმნის, აშენებს, ანგრევს, ანადგურებს... კვლავ ქმნის, ხელახლა აშენებს და ასე ვითარდება კაცობრიობა. დიახ, ცხოვრება ექვემდებარება დიალექტიკურ განვითარებას, საჭიროა ძველის შეცვლა ახლით ან ხანდახან სულაც განადგურება, ახალი რომ აშენდეს, თუმცა, ეს ყოველთვის ასე არაა. არის ისეთი სიძველენი, რომელთაც მოფრთხილება, მოფერება და მომავალი თაობისთვის ხელიდან ხელში გადაცემა სჭირდებათ, რადგან სწორედ ასეთი სიძველენი არის უპირატესად ერის ისტორიული არსებობის სიმბოლოები, ერის ფესვების სიძლიერის და ერის უკვდავების განმსაზღვრელი ფაქტორები.

ჩვენი პლანეტა უამრავი უნიკალური ადგილების მფლობელია. მათი რაოდენობა ამოუწურავია და სილამაზე სრულად შეუფასებელი, თუმცა ამ ადგილების მნიშვნელობას მარტო სილამაზე არ განსაზღვრავს, მათ ისტორიული წარსულიც გააჩნიათ და ქვეყნისთვის, რეგიონისთვის და, ბოლოს და ბოლოს, ადგილობრივი მოსახლეობისათვის ფასეულობას წარმოადგენს. სწორედ ასეთი ადგილების სიმრავლე აძლიერებს ქვეყანას, ქმნის მის განუმეორებლობას, შედეგად, ასაზრდოებს ტურიზმის უდიდეს და უკიდეგანო ინდუსტრიას.

ხშირად საუბრობენ საქართველოს განსაკუთრებულობაზე, საქართველოს კულტურული ძეგლების სიმრავლესა და უნიკალურობაზე, მაგრამ ალბათ, სიღრმისეულად ბოლომდე არცაა გაანალიზებული, რა არის ამის მიზეზი, როგორ მოდის ქვეყანა ასეთი შორი წარსულიდან მუხლმოუდრეკელი მაშინ, როდესაც ისტორია აღრიცხავს მის მრავალმხრივ მუხანათ წარსულს. და მიუხედავად ამ ყველაფრისა, საქართველოს და ქართველ ხალხს აქვს საამაყო... და ეს მისი მდიდარი ისტორიული და კულტურული მემკვიდრეობაა.

და კიდევ, მთავარი ის არის, რომ საზოგადოების ცივილიზაციასთან ერთად სულ უფრო დიდი მნიშვნელობა და ყურადღება ენიჭება ერების ისტორიულ-კულტურულ მემკვიდრეობას, რადგან ის განიხილება არაგანახლებად და ღირებულ რესურსად.

საკვანძო სიტყვები: *მატერიალური და არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობა, თვითგამორკვევა, თვითდამკვიდრება, უნიკალური საინჟინრო ქმნილება.*

ISSN 1512-4649(Print)
ISSN 2667-9752(Online)

შესავალი

„ენა, მამული, სარწმუნოება“ - ეს ქართველი ერის უკვდავების ფორმულაა. ყველასთვის ნათელია, რომ დიდ ძალისხმევას მოითხოვს თითოეული კომპონენტის წვლილის შეფასება. თუმცა, მამული, დიახ, მამული არის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი კომპონენტი ამ ფორმულაში. და რაა მამული? - ერის სამფლობელო, ბუნების მიერ ბოძებული სიმდიდრე: მთები, მინდორ-ველები, მღვიმეები, ზღვები, ტბები, მდინარეები, ჩანჩქერები, ხე-მცენარეები, ცხოველები... და თვით ადამიანის კულტურული მოღვაწეობის შედეგად მისივე ხელით შექმნილი უნიკალური ძეგლები, რომლებშიც ჩაქსოვილია ეროვნული თვითმყოფადობა - სულიერება და ნიჭი. სწორედ მათი მეშვეობითაა წარმოდგენილი ეროვნული გემოვნება. აი, ესაა მამული, ცხოვრებისეული პრიზმის ჩვენეული ერთი წახნაგიდან დანახული.

საქართველოში თვალისმომჭრელი და მიმზიდველი ადგილები უხვად გვაქვს. ჟამთა სვლა ხელყოფს ყველაფერს. ბოლო პერიოდში ბევრი კულტურული ძეგლია აღდგენილი, ბევრი ძეგლის აღდგენაც მიმდინარეობს, თუმცა, დღესაც, 21-ე საუკუნის ოციან წლებში კვლავ შეხვდები ყურადღებამოკლებულ, ფაქობრივად მიტოვებულ, განადგურების პირას მისულ, დიდი ისტორიის მქონე კულტურულ ძეგლს, რომელიც ჩვენმა სახელოვანმა წინაპრებმა დიდი რუდუნებით ააგეს და სიყვარულით შემოგვინახეს, ძეგლს, რომელმაც საუკუნეების განმავლობაში ჩვენს წინაპრებს დიდი სამსახური გაუწია და ანალოგიურ სამსახურს კვლავაც შეძლებს სათანადო ყურადღების მიქცევის შემთხვევაში. ბოლო ათწლეულების განმავლობაში ქვეყნის უფრო მეტი ძალისხმევა პოლიტიკური პროცესების დარეგულირებას ხმარდება, ვიდრე სავალალო მდგომარეობაში ჩავარდნილ ზოგიერთი კულტურული ძეგლის გადარჩენის საკითხს.

წარმოდგენილ ნაშრომში, ამასთან დაკავშირებით არსებული მაგალითებიდან, დღეს ყურადღებას გავამახვილებთ მხოლოდ ერთ პატარა, თუმცა, ძალზე მნიშვნელოვან და საუკეთესო პერსპექტივის მქონე კუთხე-ადგილზე სხალტბის ჰიდროტექნიკური ნაგებობის სახით, რომელიც წარმოადგენს ჩვენი კვლევის ობიექტს და რომლის ისტორიაც საქართველოს შორი წარსულიდან მოდის. კვლევის ობიექტი მდებარეობს მცხეთის მუნიციპალიტეტში, ისტორიული სოფლის სხალტბის ქედის ჩრდილოეთ კალთაზე, ზღვის დონიდან – 950 მეტრზე. ეს ადგილი და მისი შემოგარენი მრავალმხრივ საინტერესოა ქვეყნისათვის.

სხალტბის ჰიდროტექნიკური ნაგებობა თითქმის რვა საუკუნე ემსახურებოდა ქვეყანას და რომლის შესახებაც მხოლოდ ერთეულებისთვისაა ცნობილი. ფართო საზოგადოებისათვის მის თაობაზე ინფორმაცია ძალზე მწირია, სამეცნიერო წყაროები თუ ცნობენ მას. კარგი იქნებოდა, რომ პრესას, ტელევიზიას, ინტერნეტ-სივრცეს ჯეროვანი დრო დაეთმო ასეთი ისტორიის მქონე ობიექტების შესწავლისა და გაშუქებისათვის. თავისი ღირებულებებით ეს ძეგლი ნებისმიერი ევროპული ქვეყნის საოცრებების სიაში მოხვდებოდა...

ამ ნაშრომის ავტორთა ოფიციალური მრავალჯერადი მცდელობა, რომ სათანადო ინსტანციებს ყურადღება მიეპყროთ სხალტბის ქედზე მდებარე ისტორიული წყალსადენის უნიკალური საინჟინრო ქმნილებისათვის, ჯერ-ჯერობით უშედეგო აღმოჩნდა. იქმნება შთაბეჭდილება, რომ წინაპართა ენთუზიაზმით ნაკეთები ეროვნული საქმე ამჯერადაც მოკლებულია ჯეროვან შეფასებასა და დაფასებას. [ჯ. სოლოღაშვილი, ლ. ოქროცვარიძე, 2018]

საკვლევი ობიექტი საინტერესოა თავისი მრავალმხრივობით, რომელთაგან ამჯერად ყურადღებას შევაჩერებთ თამარ მეფის დროს (1202 წ) სხალტბიდან შიომღვიმის მონასტრისთვის გაყვანილ წყალსადენზე, რაც იმ დროისათვის რთულ ჰიდროტექნიკურ ნაგებობას წარმოადგენდა; აგრეთვე, სოფლის დასავლეთით 1,5 კილომეტრში მდგარ ქართული ხუროთმოძღვრების ძეგლზე – ქართული აგურით ნაგებ ერთნავიან ეკლესიაზე, რომლის სამხრეთის კარის თავზე მოთავსებული წარწერა იუწყება, რომ ეკლესია 1669 წელს აუშენებიათ ივანე ზედგენიძის ძეს სახლთუხუცესს შიოსა და მის მეუღლეს თამარს.

სწორედ ასეთი ქმნილებების არსებობა მიუთითებს ერის სულიერებაზე, კულტურაზე, მწიგნობრობასა და განათლებულობაზე. სწორედ ამ ძეგლების გადარჩენაზეა საუბარი, რომ ქართველ ერს ასე სჭირდება ისტორიულ-კულტურული ღირებულებების მქონე მდიდარი საგანძური თვითგამორკვევის და თვითდამკვიდრების ამ საფეხურზე.

თუ დასმულ საკითხს სხვადასხვა რაკურსით შევაფასებთ, მივხვდებით, რამდენად მნიშვნელოვანია თანამედროვეთათვის ამ ძეგლის აღორძინება და კვლავ გამოცოცხლება.

ქვეყნის ისტორიის წიაღსვლები სიამაყით ავსებს ქართველ ადამიანს ქართველი ერის არსებობის ყველა ეტაპზე, რადგან ქვეყნის მმართველნი თუ ხელისუფალნი მის ლამაზ ქვეყანას ყოველთვის

მოწიწებით და სიყვარულით ეპყრობოდნენ, ისინი ზრუნავდნენ ქვეყნის განვითარებასა და აღმშენებლობაზე, იცავდნენ ეროვნულ სიმდიდრეს, აღადგენდნენ მტრის შემოტევებისგან დაზიანებულ, ჩამონგრეულ ციხეებს და ეკლესიებს, სასახლეებს და ტაძრებს. ქრონოლოგიურად თუ გადავხედავთ ჩვენს კულტურულ ძეგლებს, ვნახავთ, რამდენჯერ არის იავარქმნილი და შემდგომ აღდგენილ-განახლებული თითოეული მათგანი. ტაძრები ხომ მათი ფიზიკური და სულიერი სიმტკიცისა და სიმდიდრის სიმბოლო იყო. დღეს კი ამ ორ კომპონენტს სხვა მრავალი დაემატა... ჩვენი მატერიალური და არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობა გამოძახილია იმ წარსულიდან, რომელიც აწმყოს გვიმყარებს და მომავლისკენ გზას გვიკვალავს. ჩვენი კულტურული მემკვიდრეობა მრავალფეროვნებით გამოირჩევა.

„საქართველომ ადამიანის მოღვაწეობის ყველა სფეროში შემოინახა კვალი... სოფლის მეურნეობით თუ დავინტერესდებით, აღმოვაჩენთ ამ დარგის ჩასახვის ადრეული ეტაპის დამადასტურებელ არქეოლოგიურ მასალას; მეტალურგიის საწყისებს თუ ჩავეძიებით, სამთამადნო საქმის საიდუმლოს ფლობის მანიშნებელ უნიკალურ ძეგლებს მივადგებით; მედიცინას თუ შევეხებით, გვერდს ვერ ავუვლით მედეას და ოქროს საწმისის მითს, ასევე, ხევსურეთში ბოლო დრომდე შემონახულ ტრეპანაციის ურთულესი ხელოვნების ფლობის დამადასტურებელ ხელით ნაჭედ სამედიცინო იარაღებს. შუა საუკუნეების ქართული ხუროთმოძღვრების საამაყო ძეგლებს თუ ვეწვევით, გაგვაოცებს შემოქმედებითი აღმაფრენა და სამშენებლო საქმის ზედმიწევნით ცოდნა“ (კულტურული მემკვიდრეობის დამცველის გზამკვლევი, , „ლურჯი ფარის“ საქართველოს ეროვნული კომიტეტი, 2017).

მკვლევარი, აგრეთვე, ადვილად აღმოაჩენს საქართველოში საინჟინრო, სამეცნიერო, საგანმანათლებლო თუ სხვა დარგის ფლობის მანიშნებელ უტყუარ ფიზიკურ, ზეპირსიტყვიერ, მუსიკალურ თუ წერილობით კვალს.

ბოლოს და ბოლოს, კულტურული მემკვიდრეობა ერის იდენტობას განაპირობებს, ეს ის გენეტიკური წყაროა, რომელიც მომავალ თაობას აუცილებლად უნდა გადაეცეს, რადგან აწმყოს თუ წარსული არ აქვს, მას მომავალი უსუსური ექნება.

წარსული კი ერისთვის მკვიდრ ფუნდამენტად უნდა იქცეს, რათა მასზე ძლიერი მომავალი აიგოს.

ეს შესავალი შემოგთავაზეთ ისეთი ძალიან მნიშვნელოვანი კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლისთვის, რომელსაც რვასაუკუნოვანი წარსული აქვს. მოქმედ მდგომარეობაში ის ჯერ კიდევ ახსოვს ჩვენს მხცოვან თაობას და მასზე ლეგენდებს ყვებიან. თუმცა, თუ დავეყრდნობით ფაქტებს, ეს რეალობაა და არა ილუზიები წარსულზე.

ჩვენი სამშობლო საქართველო ძველადვე უხვად ყოფილა დაქსელილი ღარიანი წყალსადენებით და არხებით. მაგალითისთვის საკმარისია, დავასახელოთ სამი დიდი ჰიდროტექნიკური ნაგებობა, რომელთა შექმნა უკავშირდება თამარ მეფის ეპოქას: თამარ მეფის ნებაყოფილობით ანტონ მწიგნობართუხუცესის (ჭყონდიდელის) მიერ 1198-1202 წლებში გაყვანილი სხალტბა-შიომღვიმის წყალსადენი; ალაზნის სარწყავი არხი და სამგორის ველის სარწყავი არხი.

პროფ. ივანე ჯავახიშვილის დავალებით ჩატარდა მათი ადგილობრივი გამოკვლევა, რომლის მთავარი მიზანი იყო იმდროინდელი ტექნიკის დონის დადგენა. კვლევამ აჩვენა, რომ ტექნიკა ეპოქის შესაბამისად საკმაოდ მაღალ დონეზე ყოფილა განვითარებული.

სხალტბა-შიომღვიმის მონასტრის წყალსადენი საკმაოდ რთულ გეოლოგიურ და ტოპოგრაფიულ პირობებშია შესრულებული, რაც დღევანდელ სპეციალისტებსაც კი დააფიქრებდათ. იმ დროისთვის ეს არის საკმაოდ რთული ნაგებობა, რადგან მაშინ მასალად თიხა გამოიყენებოდა. რთულია წყალშესაკრებლის ნაწილი, გვირაბთა სისტემა, რომელიც მშენებლებისგან საკმაო სიფრთხილეს და გამოცდილებას მოითხოვდა.

შიომღვიმის მონასტრის წყალსადენის შესახებ ინფორმაციას გვაძლევს თამარ მეფის სიგელი, რომლის დასასრულს ანტონ ჭყონდიდელის განჩინებაა წარმოდგენილი: - „მე მიწამან და მლოცველმან მეფობისა მათისამან ანტონ ჭყონდიდელმან ვიხილე სახლი ღმთისა უდაბნოი მღუიმისა და მას შინა მყოფნი წმიდანი მამანი ჭირსა და იწროებასა შინა ურწყულობისასა და შემწეობითა წმიდისა მამისა შიოისითა ვსძებნე და ვჰპოვე წყალი ადგილსა სხალტბისასა და ხელვყავ მოქმედებად და შეწევნითა მისითა მოვიყვანე წყაროი კარსა წმიდისა ეკლესიისასა ჟამთა წელიწადისა სამისათა დიდითა შრომითა და გულისმოდგინებითა და მოსვლისა თავსა თანა ვჰძებნე სხუაი წყალი, რომელი მკვიდრთა მის ადგილისათა არა მოაკლდა, ეგზომ მოვიდა და უმეტესიცა წყალი;“... [თ. ჟორდანია. ისტორიული საბუთები შიომღვიმის მონასტრისა. ტფილისი, 1896 წ.]

ISSN 1512-4649(Print)
ISSN 2667-9752(Online)

სურ.1. სოფლის ტრასი

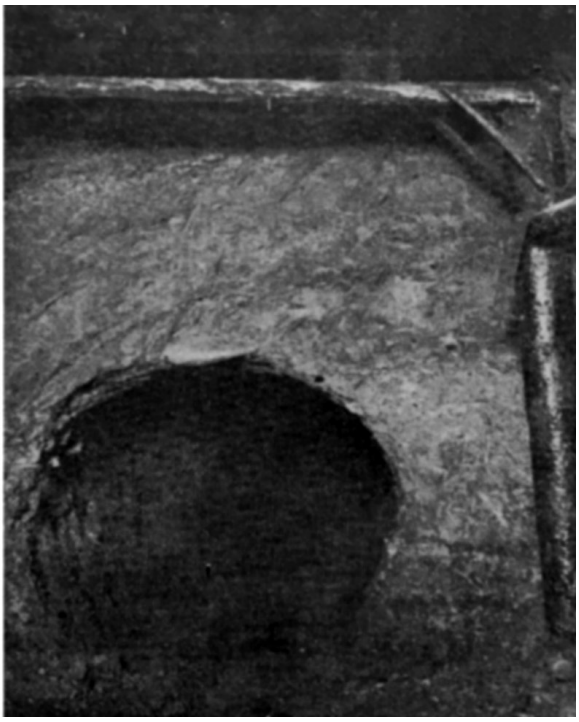

სურ. 2. მცირე გვირაბი

აქ საგულისხმოა ისიც, რომ წყალსადენის გაყვანის შემდეგ სოფელს წყალი დაკლებია, რის გამოც სხვა წყალი უძებნიათ დებეტის გასადიდებლად, ამიტამაც არის ეს კონსტრუქცია მიწისქვეშა წყალშესაკრებელი გვირაბებისა.

ამ რთულ კონსტრუქციაზე საკმაოდ ბევრის თქმაა შესაძლებელი, მისი ღირებულებაც და მნიშვნელობაც განუსაზღვრელია ქვეყნისთვის. მან გაუძლო ჟამთა ცვლას, საუკუნეები გამოიარა, თუმცა მრავალ ადგილზე მოშვავდა და ჩამოიშალა მიწა. ამჟამად წყლის ნაკადი შეწყვეტილია მოსახლეობის უდიერი ქმედების გამო.

ისტორიული წყაროები მოგვითხრობს, რომ წყალსადენის წყარო, რომელიც გამოდიოდა „გო-

სურ.3 გადახურვის კონსტრუქცია

სურ.4 თიხის მილები

N2 (69) 2023, Vol. 18, Issue 2.

რაკის ძირში ნეკერჩხლის ქვეშ, როგორც სასმელი წყალი - სიცივითა და გემოთი - ფრიად მაღალი ღირებულებისაა, რომლის მსგავსი აღმოსავლეთ საქართველოში იშვიათად გვხვდება. სოფელი სხალტბა ერთი კილომეტრის მანძილზე ყოფილა გაშენებული დღევანდელ წყაროდან და წყალსადენს თავისი შტო ჰქონია. ამ უკანასკნელის გაუქმების შემდეგ, ეტყობა, მოსახლეობა წყაროს მოახლოებია და თავის არსებობის ძველ ადგილზე მხოლოდ ნანგრევები დაუტოვებია." [ალ. ლოსაბერიძე, „ძველი წყალსადენისა და არხების ნაშთები"]

შიო-მღვიმის მონასტრის ტერიტორიას ვახუშტი ბატონიშვილიც მოიხსენიებს თავის გეოგრაფიაში: „ხოლო იტყვიან, ძველად იდგა ხუთი ათასი მონაზონი ამათ ადგილთა შინა."[ალ. ლოსაბერიძე, „ძველი წყალსადენისა და არხების ნაშთები"]

ამიტომაც საჭირო იყო წყლის ის რაოდენობა, რაც მიიღეს წყალსადენის მშენებლობის შემდეგ. წყლის დებეტი მართლაც იმდენი ყოფილა, რომ მას არა მარტო კომუნალური, არამედ სხვა მიზნე ბისთვისაც იყენებდნენ - წისქვილისთვის ან მონასტრის გარკვეული ნათესი ფართობის მოსარწყავად. ჩატარებული კვლევების შედეგად დადგინდა, რომ მონასტრის მილსადენის გამტარუნარიანობა შეადგენდა 2,82 ლიტრს წამში.

როგორც თამარ მეფის სიგელიდან ჩანს, წყალსადენის მშენებლობის შემდეგ, ანტონ ჭყონდიდელს ორი გლეხი წყალსადენის მეთვალყურედ დაუნიშნავს, თან ყველანაირი გადასახადისაგან გაუთავისუფლებია იმ პირობით, რომ მათი შვილები, როგორც „ჰიდროტექნიკოსები", მომავალში მამათა საქმეს გააგრძელებდნენ.

დოკუმენტურ მასალებზე დაყრდნობით, სოფელში მილსადენის განგრძივ ნაპოვნია 30-დან 80 მეტრამდე დაშორებული თიხის რამდენიმე თანრიგი, მეთვალყურეობის გასაადვილებლად და დაზიანებული უბნის მოსაძებნად.

თვით მონასტრის წყალსადენში კი მხოლოდ ერთი თანრიგია აღმოჩენილი ეგრეთწოდებული „სათვალყურო ჭა" და ისიც სათავიდან 650 მეტრის მანძილზე.

ჩვენი მეცნიერები ჯერ კიდევ მე-20 საუკუნის დასაწყისში თვლიდნენ, რომ ამ ადგილზე საუკეთესო დასასვენებელი და თუნდაც, სამკურნალო კურორტი გაშენდებოდა, რადგან ის თავისი ღირებულებებით არ ჩამოუვარდება ისეთ კურორტს, როგორიცაა ბაკურიანი. „მაღალი ხარისხის ცივი წყალი, მთის საღი ჰაერი, მოხერხებული ადგილმდებარეობა, კურორტის დასაგეგმავად მდიდარი მცენარეულობა, ირგვლივ თვალწარმტაცი მიდამოები, არაგვის, ქსნის და მტკვრის ხეობები, იქვე, ახლოს მუხრანის ველი, სადაც ბაღ-ბოსტნების გაშენება შეიძლება და, რაც მთავარია, თბილისთან სიახლოვე 35 კოლომეტრით, ხოლო სამხედრო გზიდან სულ 5-6 კილომეტრით დაშორება ისეთ პირობებს ჰქმნიან, რომ თბილისის ირგვლივ 50 კი-

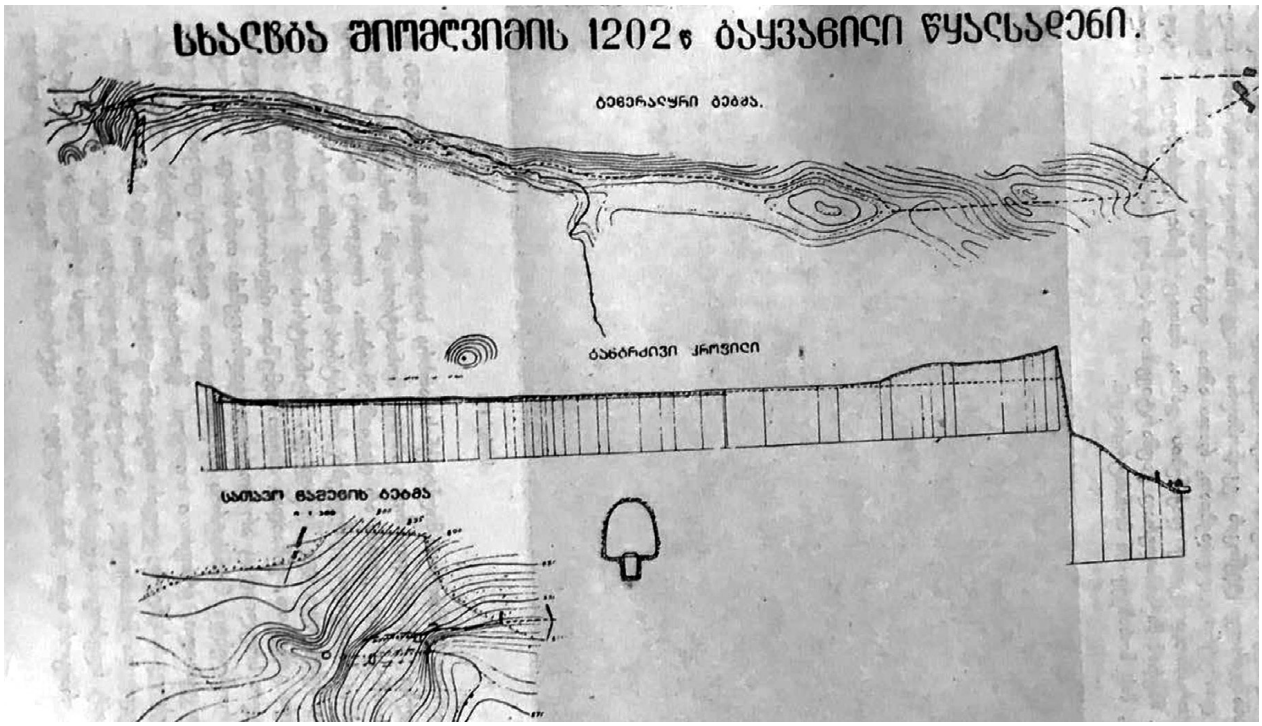

სურ.5 წყალსადენის გენერალური გეგმა

ISSN 1512-4649(Print)
ISSN 2667-9752(Online)

ლომეტრის ფარგლებში, მსგავსი ადგილი ძნელად თუ მოიპოვება.“

[ალ. ლოსაბერიძე, „ძველი წყალსადენისა და არხების ნაშთები“].

ამ იდეას ყავლი არ გასვლია და 21-ე საუკუნის დასაწყისშიც შეინარჩუნა აქტუალურობა. ჩვენი მცდელობა, გეოფიზიკური მეთოდებით შეგვესწავლა XI-XII საუკუნეების მიჯნაზე თამარის მეფობის დროს აგებული წყალგაყვანილობის სისტემის ახლანდელი მდგომარეობა, თუნდაც, რეკომენდაციების შემუშავების მიზნით, ჯერ-ჯერობით წარუმატებელი აღმოჩნდა. მიზნის მისაღწევად საჭიროა კომპლექსური გეოფიზიკური საექსპედიციო საძიებო სამუშაოების ჩატარება, რაც, სავარაუდოდ, აუცილებლად მიგვიყვანს გაუჩინარებული წყაროს სათავეებთან და მხოლოდ შემდეგ იქნება შესაძლებელი წყალგაყვანილობის რეაბილიტაციის საკითხის წინა პლანზე წამოწევა. [ა. ოქროცვარიძე, ლ. ოქროცვარიძე, ჯ. სოლოღაშვილი, 2019].

ასეთი იყო ამ ადგილის იმდროინდელი შეფასება, თუმცა მას აქტუალობა არც დღეს დაუკარგავს. მის შემოგარენში მრავალი კოტეჯი და სასტუმრო აშენდა.

დასკვნა

არ ექნება გამართლება იმას, რომ ეს ტერიტორია მხოლოდ უბრალო „სანადიმო“ ადგილად გადაიქცეს და დავიწყებას მიეცეს ერთ-ერთი უიშვიათესი და ღირებული ისტორიული ძეგლი. ამ ნაშრომის მიზანია, ყურადღება გამახვილდეს იმ დიდ პერსპექტივაზე, რომელიც მეცნიერული ხედვით ადრეც და ახლაც იმსახურებს აღდგენასა და განვითარებას და არ დარჩეს „ხმა მღაღადებლისა უდაბნოსა შინა“, ჯეროვნად დაინტერესდნენ კომპეტენტური სამსახურები და სათანადო შეფასება მისცენ სოფელ სხალტბის ამ უნიკალურ, ისტორიულ არქიტექტურულ ნაგებობას. მისი აღდგენა კიდევ უფრო საინტერესოს გახდის მცხეთის მუნიციპალიტეტს ტურიზმის განვითარების თვალსაზრისით.

და კიდევ, „განადგურებული საგანძურის განმეორება ან აღდგენა შეუძლებელია, ამიტომ კულტურული ფასეულობის განადგურება შეუვსებელი დანაკარგია კაცობრიობისათვის“. [კულტურული მემკვიდრეობის დამცველის გზამკვლევი, „ლურჯი ფარის“ საქართველოს ეროვნული კომიტეტი 2017]

მაგალითები უხვად გვაქვს ქართული კულტურული მემკვიდრეობის რესურსებზე და დიდი მტკიცებაც არაა საჭირო, თუ რამდენად თვალსაჩინოა მათი მნიშვნელობა და როლი როგორც ქვეყნის, ისე საერთაშორისო სარბიელზე, თუნდაც, ტურისტული თვალსაზრისით. და იმისათვის, რომ ისტორიულ-კულტურული მემკვიდრეობა მუდმივად იყოს ჩვენი ქვეყნის სამსახურში, კიდევაც უნდა მოვიძიოთ, დავიცვათ, აღვადგინოთ და რუდუნებით გადავცეთ მომავალ თაობას. არ უნდა დავივიწყოთ, რომ ერთი დაცული ასეთი ძეგლის უკან დგას ვალმოხდილი მემკვიდრე ღირსეული წინაპრისა, უამრავი დასაქმებული და მადლიერი ადამიანი, გაუმჯობესებული ადგილობრივი ინფრასტრუქტურა და ცხოვრების უკეთესი პირობები და რაც მთავარია, ამაყი მომავალი თაობა.